

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De Festo Trinitatis, & Dominicis post Pentecosten. XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40262

per Octauam totam *Gloria in excelsis*, cum Symbolo, vt in Festis.

25 Ieiunium autem Quatuor Temporū fit ad imitationem Apostolorum, qui, absente iam Sponso Christo, ieiunio se dederunt, & Spiritus sancti aduentu carnis delicias ablegauerunt, *Isid. lib. 1. cap. 37. & Amal. lib. 2. c. 1.* Festiuum tamen ieiunium est, cū in eo non dicatur *Flectamus genua*, ratione temporis adhuc Paschalis, *ex Ordine Romano*. Quod si fiat de Simplicii commemoratio, non tamen dicitur tertia Oratio in Missa.

26 Feria quinta habet in Missa quamplura, quæ desumpta sunt à Dominica Pentecostes: *Ordo Romanus* desumit omnia. *Honor. in Gemma li. 4. cap. 38.* subobscurè indicat Epistolam & Euangelium diuersa à Dominica Pentecostes; & ea causa esse potest, *ex Durando lib. 6. cap. 111.* quia septem sunt Officia Spiritus sancti, sepiusformis munere, à Sabbato ad Sabbatum; vel quia sicut Dominus ascendit Feria quinta, & per Spiritum sanctum descendit die Dominica, ita voluit Ecclesia in vtroque die communem Missæ Introitum; cum suis accessorijs, post

Epistolam, Versibus, Offertorio, & Communionem. Docet etiam *Durand. lib. 4. c. 6. n. 21.* solitam dici diem Iouis cognatam Dominicæ, & in vtroque die prohibitū fuisse quandoque ieiunium.

27 An verò dies Octaua Pentecostes dici debeat Sabbatum sequens, vel Dominica, disputat *Berno de Quibusdam ad Missam spect. cap. 3.* & concludit cum Catholica Ecclesia, Octauam dici Dominicam sequentem, quam nos Festum Trinitatis: sed tamen tempus Paschale terminatur in Nona Sabbati, *ex Ord. Roman. Beda & Alcuino locis citatis.* Cuius Sabbati Missa est plenissima, quia omnia quæ dici possunt in Missa, in ea vna continentur, Hymnus Angelicus, Prophetiæ, Sequentia, Symbolum, Præfatio, Communicantes, Hanc igitur.

28 Cur in hoc Sabbato Quatuor Temporū omittitur Canticum trium puerorum post quintam Lectionem? arbitror ego, quia dicitur statim Hymnus Angelicus nobilior Hymno trium puerorum. quod deinde adnotatum legi ab Auctore Antiquit. Liturgicarum. adde, ne duo Hymni immediatè cantentur à Choro.

De Festo Trinitatis, & Dom. post Pentecosten. XII.

IN Octaua Pentecostes fieri Festum sanctissimæ Trinitatis, docet *Microlog. cap. 6.* ab aliquibus, quos reprehendit, quia propria auctoritate celebrabant; Missamque de eadem Trinitate ab *Alcuino* compositā asserit, sicut & Officiū à *Stephano Leodiensi*: Præfationem tamen à *Pelagio* approbatam & ipse recipit. *Berno* meminit Festi libro de *Quibusdam ad Missam spect. cap. 6.* deinde *Rupert. lib. 11. cap. 1.* tradit, & laudat idem

Festum, eò quod post aduentum Spiritus sancti cæpit statim prædicari & credi mysterium sanctissimæ Trinitatis, in cuius nomine dabatur Baptismus. Tandem testatur *Radulph. Propos. 16.* à sancta Romana Ecclesia indictum fuisse tale Festum, & communiter celebratum. Congruentem addit causam *Duran. lib. 6. c. 114.* quia Natalis Domini fuit Festum Patris, cui natus est Filius; Pascha fuit Festum Filij, Pentecostes Spiritus sancti. Celebrat-

lebratur ergo statim trium simul personarum Festum, sanctissimæ Trinitatis. Dicitur auctor Festi Trinitatis Gregorius IV. *ab auctore Ligni vite lib. 5. Pisanella facit auctorem Ioannem XXII. ver. Feria. §. 3. & Missæ Orationes omnes cū Præfatione propria habentur in Sacramentario Gregoriano, in nocte Dom. Pentecostes.*

2 Feria quinta proximè sequenti occurrit Festum Corporis Christi cum Octaua, ex instituto Urbani IV. 1262. ab Eugenio IV. 1433. confirmatum, ob causam quam reddit S. Thomas in *Officio eiusdem Festi*; cuius Officij & ipse fuit auctor, *ut in eiusdem Opusculo 57. Leodienles primò celebrarunt hoc Festum, Bzovius anno 1230. n. 16.*

3 Fit Processio solemnissima in paramentis albis. & in Cathedralibus quidem Ecclesijs seruentur ea, quæ in *Carim. Episc. lib. 2. cap. 33.* habentur; in minoribus autem Ecclesijs ea item quæ in *Rituale Rom. Pauli V.* In Missa verò cantanda ne omittantur genuflexiones, quæ suprâ sunt præscriptæ pag. 186. & in *Feria quinta in Cæna Domini, pag. 247.* Finita Missa, deponuntur Manipuli, induit Celebrans Pluuiale extra cornu Epistolæ, imponit stans incensum sine benedictione, & genuflexus in supremo gradu, ex *Rituale Rom.* ter incensat Sacramentum in Tabernaculo ostensorio positum, ea ratione prorsus qua diximus in *Feria quinta in Cæna Domini.* Postest cantari interim, dum incensatur, *O sacrum conuiuium, vel, Tantum ergo Sacramentum, ut in Instructione Roma edita pro Oratione quadraginta horarum dicitur.*

4 Non deferatur Tabernaculum sanctissimæ Eucharistiæ Sacerdotum humeris, sed manibus tantum Cele-

brantis, non obstante quavis contraria consuetudine, quam ab usum esse declarauit sacra Rituum Congregatio die 2. Junij 1618. Imago verò, quæ est in Hostia, debet terga vertere Celebranti, vt de imagine Crucifixi alias docuimus. & ita accedit, dum ab Altari Diaconus Tabernaculum accipit, & stans genuflexo Celebranti immediate tradit.

5 In Processione Clerus immediate præcedat Celebrantem cum cereis accensis; ceteri, siue Confratres siue Regulares, ante Clerum procedant, cereosque gestent omnes ea manu quæ extrema cuique est, altera peccatori admota. Hymni decantentur alternatim; qui à Celebrante cum ministris dici poterunt submissa voce. Qui Crucem defert, congruit vt veste Subdiaconali sit indutus, & procedat medius inter Acolythos cum Candelabris & cereis accensis, vt alias dictum est, in honorem Crucis & Crucifixi; sicuti fit in Altari.

6 De baldachino & hastarum distributione diximus in *Feria quinta in Cæna Domini pag. 249.* De circulo, & viâ procedendi, standum erit locorum consuetudini. Rectius à latere Epistolæ proceditur ad latus Evangelij.

7 In fine Processionis Subdiaconus deponit Crucem in loco decem, Ceroferarij candelabra in Credentia, & cum Clero genuflectunt. Deposito Sacramento super Altari cum ministerio Diaconi, vt in *Cæna Domini,* imponitur à stante Celebrante sine benedictione incensum in thuribulo: fit incensatio trina de more, cantante interim Clero genuflexo ante & circum Altare vltimos duodecim Versus Hymni, *Pange lingua gloriosi, Tantum ergo,* &c. quibus dictis, cauitur Ver-

fus à duobus Clericis, *Panem de caelo*, &c. & à Celebrate ftante, miniftrifque genuflexis, & librum fufinentibus hinc inde, dicitur *Dominus vobifcum*, cū Oratione, *Deus qui nobis*, &c. nihilque aliud addens, afcendit ad Altare, genuflectit, & ipfemet, nullo Diaconi miniftrio, accipit velatis manibus, vt priùs, Tabernaculum, benedicit cum eo populum, facie Hoftiæ ad eundem verfa, in modum Crucis femel, nihil dicens, & gyrum perficiens reuenter reponit. Hæc ferè omnia ex *Rituali Rom.*

8 Tum, genuflexione facta, defcendit ad gradus, vt priùs, & amoto velo à Subdiacono, Diaconus afcendit, genuflectit, & reponit vel in locum altiorum, vt eo die colatur à populo pro locorum cõfuetudine, vel contactum velo in locū fuum. Corporale, feu Palla Tabernaculo femper fit fubstrata; & velum longum eidem Tabernaculo, quod hinc inde aprè cadat verfus Altaris latera, & à posteriori parte Tabernaculi, feu vmbellula fuperaddatur. emineat quoque locus fupra locū Reliquiarū; quod aliàs monuimus. Scriplere quidam, & gratis, quòd præter Corporale fupponi debet Tabernaculo Ara lapidea cum tribus mappulis; fed hæc neceffaria funt ad conficiendam Euchariftiam, non autem ad eam collocandā, feu exponendam: alioquin & in turri lignea, & cū ad ægrotos defertur, eadem forent adhibenda.

9 Parietes viarū, per quas eft tranfeundum, ornari debēt, ex prædicto *Rituali*, tãpetibus, & auleis, & facris imaginibus, non profanis. Actus autem fcenici, vel ludicri, vel indecori prohibentur in *Carimon. Epifc. loco cit.*

10 Ardebunt candelæ vfq; ad datam benedictionem incluſiuè: & Diaconus

nihil ofculabitur coram Sacramento.

11 Si cantantur Vefperæ coram Sacramento in Altari expoſito, in die hac, & per Oétauam, conueniret, vt omnes ftarent aperto capite, numquam federent: quòd fi fedent, caput tamen non tegant. quod etiam obferuandum erit in difceffu, ne intra cancellos cooperiatur caput.

12 Officiū Dominicæ infra Oétauam quadrat Oétauæ cum Euangelio de Cœna magna, quod legebatur etiam antiquitus in *Comite S. Hieron. & ex Ruper. lib. 12. cap. 2.* Oratio Dominicæ eft Ambrof. ex *Pamelio.*

13 In fequentibus Dominicis poſt Pentecoflen aliqua eft varietas Euangeliorum refpectu antiquorum, non modò quoad ordinem, quia in primis Dominicis mutatus eft ordo Euangeliorū, verūm etiam quoad fedem Dominicalem: quia Euangelium, quod legebatur Dominica quinta poſt Pentecoflen, de captura piſcium miraculoſa, hodie legitur Dominica quarta; quod aliàs Dominica ſexta, nunc Dominica quinta, & fic deinceps vfque ad Dominicam primam vltra vigefimam.

14 Numerus autem Dominicarum poſt Pentecoflen non erat antiquitus vltra viginti tres, & fequens ſpectabat ad Aduentum, quod in idem recidit.

15 Circa verò Miſſas, Orationes, & Euangelia per Dominicas diſtributa à ſanctis Hieronymo & Gregorio, quos vt plurimùm ſecutus eft Pius V. vt in *Lectionario S. Hieron. Antiphonario, & Sacramentario S. Gregory* videmus; cur potiùs hanc vel illam, hoc vel illud, huic vel illi Dominicæ assignauerint, difficile eft cauſam inuenire: nam in Aduentu & Feſtis Domini aliqua ſemper eft proportio inter Orationes, Euangelia, & Feſta; in Quadrageſima

N a verò,

verò, & in Dominicis 4. 5. & 6. post Epiphaniam, & in secunda, tertia, quarta & quinta post Pascha, & in reliquis Dominicis post Pentecosten, sufficere debet auctoritas tantorū Patrū, quibus (nec puto sine ratione) ita visum est opportunius fore, & vtilius.

16 Vnius Euangelij, quod nos legimus Dominica 9. post Pentecosten de Ierosolymorum destructione, causam reddit *Honor. in Gemma lib. 4. cap. 64.* quia, inquit, in eo mense, quo legi solet, accidit ipsamet destructio facta à Romanis.

17 Ceterū, posito Euāgelio, quod ex *Ruper. lib. 1. cap. 37.* cit in Missa quasi caput omnium post Canonem, reliquæ partes non discordant: & olim concordabant omnes cum Euangelio, quod videre est apud *Ruper. toto li. 12. de Dominicis post Pentecost. & apud Honor. in Gemma lib. 4. toto, & apud Durand. toto lib. 6.* arbitrarijs tamen coniecturis, & ad eorū libitum rationabilibus, nobis hodie parū vtilibus, post mutationem, seu potiùs restitutionem à Pio V. factam, quam paulò antè memorauī, Euangeliorum.

18 Quòd si non omnia consonant, audi *Augustinum citatum in hanc rem à Bernone, libello de Quibusdā ad Missam spect. cap. 6.* Non sanè omnia, quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa, quæ aliquid significant, adduntur. Solo enim vomere terra proscinditur, sed, vt hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria; & soli nerui in citharis aptantur ad cantum, sed, vt aptari possint, insunt & cetera in compagibus organorum, quæ non percipiuntur à canentibus, sed ea, quæ percussa resonant, his connectuntur. Hæc ille.

19 Quando verò plures Dominice occurrunt post Pentecosten ultra viginti quatuor, eo casu differtur vigesima quarta in vltimum locum, cuius Euangelium est de fine mundi, legendum idcirco in fine anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & desinit ante Aduentum.

20 Post vigesimam tertiam ponuntur Missæ Dominicarum quæ super fuerunt post Epiphaniam, dato eisdem Introitu cum suis accessorijs, & mutatis à Dominica 23. & 24. vt eisdem rationis tunc esse videantur, lege quæ diximus suprā de Dominicis post Epiphaniam. Cur autem plures, quoue numero variari eas contingat, attinet hoc ad Rubricas Breuiarij, vbi & nos opportuna dicemus.

21 Hoc loco libet indicare, quanti fecere antiqui diem Dominicum, quem appellauere Apostoli Dominicam diem, id est Domini, *Apocal. 1. Reginam & Principem omnium dierum, Ignat. Epist. ad Magnesians. Diem panis, & Diem lucis, Chrysostom. de Resurrectione Homil. 5. Primam Feriā antiquiores Siluestro, apud Baron. anno 58. num. 87. Diem remissionis, Concil. Carth. IV. can. 82. Diem solis, S. Max. Homil. 3. Pentecost. ex communiori, ait, vsu loquendi. Diem sanctum, Alcuin. cap. de Die sancto; nimirū, ex Synodo 6. cap. 8. quia eo die, primo mundi, creati sunt Angeli, & elemēta mundi, Alcuin loco cit. Manna primū pluit, Christus est natus (si natus, ergo & circumcissus) eiusdē Stella Magis apparuit, baptizatus est, satiavit quinque millia quinque panibus, resurrexit à mortuis. Hæc Synodus. Deniq; Spiritus sanctus eadē die descendit. lege *August. Serm. 251. de Tempore, & S. Leon. Epi. 81. cap. 1.**

22 Indefl, quòd Miffæ Domini-
carum per annum numquam omit-
tantur, quin faltem aut de ijsdem com-
memoratio fiat, aut præcedenti die
non impedita celebrentur, aut à tem-
pore ad tempus transferantur, puta,
ab Epiphania ad extremum tempus
Pentecofles.

23 Inter has Dominicas à Pente-
cofte dictas occurrit autumnale ieiun-
ium Quatuor Temporum, quod Leo
decreuit in menfe feptimo fieri debe-
re, *Microl. cap. 26.* qui & tradit, nulli
certæ hebdomadæ fuiffe assignatum,
vt reliqua ieiunia: fed tamen Ecclefia-
ftica confuetudine factum efle, vt in
tertio Sabbato Septembris ieiunetur.
efl autem Urbani II. Decretum *Di-
finit. 76. Statuimus, ex Concil. Pla-
centin. cap. 15.*

24 Ex quo intelliges, Cur in Mif-
fali huius ieiunij Miffæ fub titulo Se-
ptembris politæ fuerint, poft Miffam
Dominicæ 17. poft Pentecofteen, non
quòd hæc illi fedes certa fit, fed quali
fedes media inter Dominicam 14. an-
te quam tale ieiunium non accidit, &
Dominicam 19. vltra quam illud idem
non occurrit.

25 Citiùs autem vel tardiùs inter
vtramque dictam Dominicam cele-
bratur, prout citiùs vel tardiùs cele-
bratur Pentecofles: fed femper poft
eam Dominicam, quæ in Breuiario
vocatur tertia Septembris; à quo id-
circo titulum portant hæ Miffæ in
Miffali. Vide quæ diximus in Qua-
tuor Temporibus Aduentus, tum cir-
ca numerum Lectionum, tum circa
alios Quatuor Temporum ritus.

26 Si contingat Feflum in his Tem-
poribus Septembris, tamen erit ieiun-
andum, *Ordo Romanus.* Officia ve-
rò Miffarum horum Temporum funt

ferè eadem quæ in *Antiphonario, &
Sacrament. Gregoriano.*

27 Atque in his Quatuor Tempo-
ribus Stationum finis efl, quarum
initium in prima Dominica Aduen-
tus conftituit fanctus Gregorius ea-
rumdem inftitutor, *ex Rupert. lib. 3.
cap. 4.* faltem magna ex parte, vt ait
Platina. feu, vt veriùs loquamur, non-
nullarum inftitutor, & omnium or-
dinator: nam, teftè Sixto V. *Conftit. 23.
edita die 13. February 1586.* vetus
admodum efl ab Apoftolicis vſque
temporibus ducta facrarum Statio-
num confuetudo, in quibus fidelium
multitudo ad Apoftolorum fepulchra
& fortiffimorum Martyrum memo-
rias conueniens, Hymnis & Canti-
cis fpiritalibus Deum in Sanctis fuis
mirabilem laudabat, & falutaribus
immaculatæ Hoftiæ Sacrificijs pla-
cabat, & aduerfus multiplices anti-
qui hoftis oppugnationes, tamquam
in caflris Dei, ftatione tutiffima con-
fiftebat. Hæc ille.

28 Ex quibus patet Primò, nomen
Stationis Ecclefiafticæ tranflatum efle
à caflris & ftatione militari, quæ locus
erat militibus assignatus. Quæ etymo-
logia folidior efl quàm alia, ex diebus
ftatutis, quod docuit *S. Ifidorus*, vel ex
eo, quia ftabant fideles cum Papa, &
aliquando tota die in Ecclefia ftatio-
nali. Vide alias minùs probabiles apud
*Pompeium Vgonium de Historia Sta-
tionum Romæ.*

29 Deinde patet origo Apoftolica:
cuius etiam meminit *Tertullianus in
pluribus locis*, vt mox dicemus.

30 Tertiò patet ritus Stationis, qui
nimirum erat potiffimus in Miffis ce-
lebrandis. vnde & fingulis Miffis ftatio-
nalibus præfigitur in Miffali locus
Stationis. Addebatur & Miffæ Con-
cio,

cio, vt videre est in Homilijs sanctorum Leonis I. & Gregorij Magni.

31 Ieiunium quoque cum statione coniungebatur, ex *Tertulliano semel & iterum contra Psychicos*, & in *lib. 2. ad Vxorem*. quod & nos retinemus in plerisque Stationibus, hoc est in Quadragesima, & Quatuor Temporibus.

32 Processionis itē mentio est apud *Tertull. loco cit. ad Vxorem*. & à viciniore Ecclesia, vel non admodum remota, ibat Papa cum Clero ad Ecclesiam stationalem. Atque hinc fortasse *Belethus cap. 6. & cum eo Dur.* definire Stationem, hoc est Processionem: sed erat terminus Processionis.

33 Significat Sixtus V. in prædictis verbis, diuersa fuisse loca stationalia, & hodie sunt quinque supra quadraginta, licet stationales dies Quadragesimales sint 54. & alij per annum 31. omnes 85. quia ad eundem locum sæpius itur; non tamen scire possumus, quæ antiquiora, quæ sint posteriora. Ea verò omnia ordinauit S. Gregorius, vt apertè scribit *Io. Diaconus in*

eius Vita lib. 2. c. 6. idemque concessit Indulgentias stationarias, quod hæc iisdem verbis refert *Bonifacius VIII. in Bulla 13. Aprilis anno 3. Pontificatus*, in qua confirmat Indulgentias à Prædecessoribus concessas, & præterea concedit & ipse contritis & confis visitantibus Ecclesias stationales annum vnum, & dies 40. de vera Indulgentia: sed immensæ in vnaquaque conijciuntur esse Indulgentiæ.

34 Post obitum S. Gregorij nonnullæ stationales Ecclesiæ fuerunt mutatae. qua de re lege *Pompeium Vgonium loco citat.* Illud ego obseruo, de titulis Ecclesiarum stationalium Urbis fieri Officium seu commemorationem in Breuiario Romano, exceptis S. Onaphrio, S. Balbina, & S. Quirico: & in illius quidē Ecclesia fuisse Stationem credimus tēpore S. Gregorij; in huius autem instituta fuit seu trāslata aliunde a Sixto IV. lege *Vgonium supra.*

Et hæc de Stationibus quæ habentur in Romano Missali, ne quid illius præmittamus in hæc Commentarijs.

De Rubricis Proprij Missarum de Sanctis. XIII.

1 **A** Vigiliam sancti Andreae sumunt exordium, quæ est Aduentus Domini proxima, à quo fit initium, vt diximus, Proprij de tempore.

2 Illud autē est certum, tria de Sanctis fieri solita, Vigiliæ, Festa, & Octauas. Vigiliæ à Pastoribus cœperunt, qui vigiliis nascente Christo custodierunt. Et tota nocte ante quædam Festa vigilabatur à populis nostris; sed ob scandala noctu contingentia, ieiunio & Vigiliarum nomine retentis, Vigiliæ fuerunt interdictæ, ait *Honor. in Gemma lib. 3. cap. 6.*

3 A S. Ambrosio vulgo dicuntur

interdictæ, sed *Baron. in Notis Martyrologij ad 5. diem Ianuarij*, probat fuisse potiùs auctas Vigilias tempore S. Ambrosij; neque tunc scandala fuisse, de quibus cum opinione vulgi loquitur Honorius; neque vñquam fuisse verum, S. Ambrosium interdixisse Vigiliarum vsum.

4 Indictæ verò sunt Vigiliæ Sanctorum, tum vt Festum præueniendo sit solemnus, ex *Radul. Prop. 19.* tum, vt temporali eorum angustia compatiamur, & per pridianam purificationis abstinentiam dignius celebremus sequentis Festi lætitiā, *Alcuin. de Parasceve.*

5 Festa